

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

KIBRIS'TA MEVLİÇÇİ KADINLAR VE MEVLİÇ GELENEĞİ'NE DAİR

Reyhanoğlu, G. (2021). Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği. Ankara: Sonçağ Akademi.

Mehmet Hakkı Bal

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, Hatay/ Türkiye, yesil_edebiyatci@hotmail.com

Öz

Kıbrıslı Türklere mevliççilik kadın eksenli bir kurumdur. Bu çalışmada, Kıbrıslı Türk kadının mevlide dair inanç ve icraları, mevliççilik mesleği ve işlevleri, mevliççi kadının yetişme şartları, usta-çırak ilişkisine dair bilgi ve deneyimleri ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca; mevliç metni ve mevlidin tarihi geçmişine, din ve kadın ilişkisine, Kıbrıslı Türklerin inançsal yapısına aynı zamanda geleneğin değişim ve dönüşümüne değinilmiştir. İşlevsel bakış açısıyla değerlendirilen çalışmanın sonuç kısmında, mevliç geleneğinin Kıbrıslı Türklerin milli kimliklerini korumada önemli bir rol üstlendiğine, geleneğin usta-çırak ilişkisi aracılığıyla öğrenildiğine, ancak günümüz toplumunda usta-çırak geleneğinin kaybolmaya yüz tuttuğuna vurgu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevliç, Kıbrıslı Türkler, kadın, ritüel, halk inançları

Abstract

Mawlid is a woman-oriented institution among Turkish Cypriots. In this study, the beliefs and performances of Turkish Cypriot women about the mawlid, the profession and functions of mawlid, the upbringing of the mawlid woman, the knowledge and experience of the master-apprentice relationship are discussed. Also in the study; The text of the Mevliç and the historical background of the Mevliç, the relationship between religion and women, the religious structure of the Turkish Cypriots, as well as the change and transformation of the tradition are mentioned. In the conclusion part of the study, which is evaluated from a functional point of view, it is emphasized that the

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

tradition of Mevliç plays an important role in preserving the national identity of the Turkish Cypriots, the tradition is learned through the master-apprentice relationship. But the master-apprentice tradition is on the verge of disappearing in today's society.

Keywords: Mevliç, Turkish Cypriots, women, ritual, tradition, folk beliefs

Dr. Gönül Reyhanoğlu'nun yazmış olduğu *Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği* adlı eser, Sonçağ Akademi'den 2021 yılının Mayıs ayında çıkmıştır. Toplam 548 sayfadan oluşan bu eser yedi bölümden oluşmaktadır.

“Kıbrıs Türk Kültüründe Masal Geleneği” başlıklı teziyle Dr. unvanını alan Reyhanoğlu'nun temel çalışma alanı Kıbrıs Türk kültürüdür. Toplumsal süreçler, gelenek-görenek ve inançlar, mit ve masal türü anlatı ürünleri, bununla birlikte şaman, masal anlatıcısı, mevliççi gibi icracılar ise özel olarak ilgilendiği çalışma alanı ve konulardır. Milli Folklor, Folklor/Edebiyat, Türkbilig, Türklük Bilimi Araştırmaları, Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi gibi pek çok akademik dergide özellikle Kıbrıs Türk kültürü üzerinde yayımlanmış makaleleri, Rauf Denктаş Armağanı, Dört Kıtada Folklorun İzinde: Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu Armağanı, Kadın Kaleminden Kadın Algısı, Jale Öztürk Armağanı gibi kitaplarda bölüm yazarlıkları, çeviri makaleleri bununla birlikte çeşitli ulusal ve uluslararası sempozyum ve kongrelerde sunulmuş bildirileri vardır.

Yedi bölümden oluşan kitabının giriş bölümünde Reyhanoğlu, bu çalışmadaki temel amacının pek fazla değinilmemiş konulardan birini ele alarak, Kıbrıslı Türk kadının mevlide dair inanç ve icralarını, mevliççilik mesleğini ve işlevlerini, mevliççinin yetiştirme şartlarını, usta-çırak ilişkisine dair bilgi ve deneyimlerini, ritüelleri icra ediş biçimlerini ve toplumsal süreçte inançsal boyutuyla yer alma biçimlerini görünür kılmak olduğunu ifade etmiştir.

Yazar, çalışmanın odak noktası olarak “geleneksel kültür içinde halk inançlarının kadınlar üzerindeki etkisinin ne olduğu, onlar

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

için bu inanç ve ritüellerin ne anlam ifade ettiğı, diğeri bir deyişle Kıbrıslı Türk kadınların geleneksel inanca dair tecrübeleri”ni ele aldığını belirtir. Çalışmaya konu olan törenlere ve törenleri icra eden mevliççilere ad olan mevliç, Süleyman Çelebi'nin 1409 (Hicrî 812) yılında Bursa'da tamamladığı *Vesîlet'ün-Necât* adlı eserdir.

Kitap bir nitel araştırma yöntemi olan gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen bulgular üzerinden kurgulanmıştır. Çalışmada konuyla ilgili teolojik alanda yapılan tartışmalar dışarda tutularak, 2013-2019 yılları arasında çeşitli zaman aralıklarıyla kartopu yöntemiyle ulaşılan kaynak kişilere açık uçlu sorular sorulmak suretiyle görüşmeler yapılmış, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan Kıbrıslı Türklere toplanan bilgiler üzerinden Kıbrıs Türk kadınlarının mevliç geleneği ve mevliççilik mesleğine dair deneyimler aktarılmıştır.

Çalışmanın tarihî sınırları iki bölüme ayrılmıştır. İlki, 1940'lı yıllardan 1974 yılına (34 yıl), ikincisi ise özellikle adanın güneyinden kuzeyine göçle birlikte önemli bir tarihî geçiş, kırılma noktası olan 1974'ten günümüze (47 yıl) şeklinde sınırlanmıştır. “1974 Kıbrıs Barış Harekâtı” öncesi ve sonrası şeklinde karşılaştırma yapılarak mevliç geleneğinin günümüzdeki durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, mevliç ve mevliççiler halk İslamı'ndaki görünüşleriyle; özellikle kültürel süreklilik, geniş halk kitlelerince benimsenme, işlevleri, kadınların icra ettiği ve dinleyicileri de kadın olan törenler içerisindeki yaygınlığı bağlamında ele alınıp incelenmiştir.

Çalışmada kullanılan malzemeyi tasnif ve sistemleştirme yöntemi, Çobanoğlu'nun (2000) *Âşıklık Geleneği ve Destan Türü* adlı kitabında destancılar için kullandığı modellemesi ve Gökdemir'in (2008) “Kıbrıslı Türklere Masal Geleneği” adlı doktora tezindeki masal anlatıcıları için kullandığı modellemesinden esinlenilmiştir. Verilerin analizinde ise işlevsel kuramın bakış açısı doğrultusunda, Malinowski'nin “kültür kavramı ve işlevselciliğin genel aksiyonları”ndan, Durkheim'in, Weber'in, Fromm'un, Ziya Gökalp'in dine bakış

Kıbrıs'ta Mevliîçi Kadınlar ve Mevliî Geleneği'ne Dair

açılardan yararlanılmıştır. Sahadan elde edilen veriler kùltùr kavramından yola çıkılarak; halk İslamı, kadın alanı, özel alan, kadın deneyimleri, ritùeller ve bunların işlevleri, kùltùrel sùreçler, kùltùrel aksiyomlar, sosyal sermaye, işlevsel bakış açısı, sùzlù kùltùr vb. kavramlar üzerinden çùzùmlenmeye ve anlaşılmaya çalışılmıştır.

Mevliî Metinleri ve Mevliî Tùrenleri konusunun ele alındığı birinci b÷lùmde, *mevliî* kelimesinin anlamı, İslam dũnyasındaki mevliî metinlerinin neler olduğundan yola çıkılarak Sùleyman Çelebi'nin yazmış olduğu *Vesilet'ün-Necât* isimli eserin ònem ve etkisi, ardından da Osmanlı'dan gũnùmùze Mevliî Kandili ve mevliî geleneğinin tarihî gelişimi tartışılmıştır.

Kitabın ikinci b÷lùmù Din ve Kadın konusuna ayrılmıştır. Yazar, konuyu Din ve İnanç, İslamiyet ve Peygamber Sevgisi, Geleneksel Halk Dindarlığı, Kadın ve Din başlıklarıyla ele almıştır. Reyhanoğlu, Din ve İnanç kısmında dinsel yaşamı ve inanç dũnyasını anlayabilmek için bireyin yaşadığı toplum òđretilerine bakmak gerektiğini ifade eder. Din ve toplum ilişkisi hakkında bilgiler veren yazar, dinin toplumsal yaşamdaki òneminden bahsetmiş, din ve inançların toplumdan ayrı dũřünülemeyeceđi, bu bağlamda da var olan inancın insanların davranışlarında gùrùlùp gùzlemlenebileceđini savunur. İslamiyet ve Peygamber Sevgisi kısmında İslam dininin insandaki sevgi ve akıl gibi gùlerini kullanmasını destekleyen hũmanist bir din olduğu, İslam dininin kitabı Kur'an-ı Kerim'in Peygambere yaptđı vurgunun, İslam inancında olanlarda yoğun Peygamber sevgisinin oluşmasına ve ona kutsiyetler atfetmelerine sebep olduğu vurgulanır. Geleneksel Halk Dindarlığı kısmında yazar, Tùrklerin geniş bir coğrafya ve farklı zaman ve mekân dilimlerinde yařadđını dolayısıyla toplumsal katmanlarda Mùslùmanlıđın değişik biçimlerde algılanıp yařandđının altını çizer.

Reyhanoğlu, òzellikle Tùrk toplulukları arasında eski Tùrk inançlarının izlerinin gelenek-gùrenekle harmanlanarak İslamiyet içinde yařadđından bahseder. Literatùrde halk İslam'ı, halk dindarlığı, geleneksel halk dindarlığı şeklinde

Kıbrıs'ta Mevliçhi Kadınlar ve Mevliçhi Geleneği'ne Dair

kullanım mevcuttur. Yazar, “geleneksel halk dindarlığı” kavramını tercih etmiştir. Kadın ve Din kısmında tarihin erken dönemlerinde kadının yerine ve bununla birlikte şaman, şifacı kadın, kadın evliyalar ve mevliçhiliğe kadar uzanan din-kadın ilişkisine değinmiştir. Kıbrıslı Türklerde mevliçhilik kurumu erkek mevliçhilerin de varlığına karşın, daha fazla kadınların etkili olduğu bir alan olduğunu ifade eden yazar, kadınların inanma ve dindar bir görüntü içinde olma bakımından erkeklerden daha farklı bir konumda olduğu sonucuna ulaşır.

Kıbrıslı Türklerde din ve inanç yapısını anlamak için Kıbrıs'ın geçirmiş olduğu tarihî süreç, çalışma için řu şekilde tasnif edilmiştir: Osmanlı'dan İngiliz hâkimiyetine kadar olan dönem (1571-1878), İngiliz dönemi ve etkisinin devam ettiği dönem [(1878-1960)-(1960-1974'lerin başı)], 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan günümüze kadar olan dönem (1974-2021). Osmanlı'dan İngiliz hâkimiyetine kadar olan dönemle ilgili bilgiler çok yeterli değildir. Peygamber'in halası olarak bilinen Hala Sultan'ın, Kıbrıs'ta önemli bir merkezde türbesinin olması, bir kadın olarak Kıbrıs'ta güçlü bir kült oluşturmasına neden olmuştur. Kıbrıs'ta kadın merkezli inanç noktasında öneminden bahseden yazar ayrıca Kıbrıs'ta Sünnilik, Alevilik, Sufilik, Bektaşılık çok daha gerilere gidersek eski Türk dinî ve inançlarının izlerinin varlığının ve harmanının günümüze kadar devam ettiğini ifade eder. Yazar, İngiliz döneminde halkın dinî değerleri devam ettirme noktasında gerilemesine karşın bu dönemde Mevliçhi Kandili'nin resmî tatil olmasının halkı bu sembol etrafında bir araya getirdiğini ifade eder.

Kıbrıslı Türklerde Mevliçhilik temel başlığı kitabın üçüncü bölümüne aittir. Bu bölümde yazar, kaynak kişilerle yapılan görüşme sonucunda *mevliçhi* denildiğinde geleneğin içinde Kur'an'dan sureler, ilahiler ve dualarla beraber Süleyman Çelebi'nin yazdığı *Vesiletü'n- Necât*'in okunduğunu, mevliçhi okuyan bu kişilere “mevliçhi” denildiğini belirtir. Reyhanoğlu, mevliçhiliğin Kıbrıslı Türklerde kadın merkezli bir kurum olduğunu, ölümlle ilgili törenler ve Mevliçhi Kandili dışında yapılan mevliçhi törenlerinin tamamının kadın eksenli törenler olduğunun altını çizer. Mevliçhilerin özelliklerine yer verildiği

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

bu bölümde, mevliç okuyanların usta-çırak ilişkisi içerisinde sözlü geleneğin içinde deneyim kazanarak geleneksel törenlerin icrasını yaptığını belirtir. Mevliççiliğin hem maddi hem de manevi boyutu olan bir meslek olduğunu ifade eder. Yazar, mevliççi olma aşamalarını dört grupta toplar: 1. Mevliççi, küçüklüğünde mevliççi olan bir aile büyüğü veya akrabasının yanında çıraklık yoluyla öğrenmiştir. 2. Ailesinden veya akrabalarından biri dindar bir kişi olup geleneksel inanca dair unsurları ondan görerek öğrenmiştir. 3. Geleneği toplumdan görerek tecrübe etmiştir. 4. Hacca gidip hacı olduktan sonra veya hafızlık yapmış kişiler zaman içinde talep görerek bu işe başlamışlardır.

Yazar, mevliççinin özellikle bir kadın alanı olduğunu, bu bağlamda da genellikle belli bir olgunluğa ve yaşa erişen kadınların icra ettiğini belirtir. Mevliç törenlerine katılan kız çocukları tören esnasında mevliççileri gözleyerek model alma yoluyla mesleği öğrenirler. Mevliççi olmak için psiko-sosyal şartların oluşması, kişinin iletişimi seven, hoşgörülü, dürüst ve ahlaklı bir kişiliğe sahip olması, inancının tam, sözünde ve bilgisinde güvenilir olması da önemlidir. Mevliççinin bir başka özelliği de istekli, meraklı, yetenekli olması, sesinin güzel, okuyuşunun makamlı olması da gereklidir. Mevliççinin icraya devam edebilmesinin şartı dinleyiciler tarafından beğenilmesi ve talep görmesidir.

Geleneğe göre, mevliççiliğe başlayan kişinin tecrübeli bir ustadan onay alması gerekir. Buna izin alma, izinli olma denir. Mesleğe başlangıç, kişinin toplum önünde icrasıyla başlar. Mevliççi törende giyim ve davranışına dikkat eder. Mümkün olduğunca bedenlerinin her yerini kapatacak giysiler, başlarından omuzlarından aşağı bırakılan başörtüsü örtmeye gayret ederler. Törene katılan mevliççi yanında Kur'an-ı Kerim, Yasin suresi kitapçığı, namaz ve mevliç kitaplarını bulundurur. Mevliççiler bu işi "Allah'ın rızasını kazanmak", "Peygamberin şefaatine nail olmak", "topluma hizmet için" yaptıklarını söyleseler de verilen parayı da kabul etmektedirler. Mevliççiliğin bir meslek olduğu vurgusunu yapan Reyhanoğlu; bilgi, birikim ve tecrübe gerektiren bu işi herkesin

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

yapamayacağını, dolayısıyla da zaman ve emek harcayan mevliççinin emeğinin karşılığının davet eden tarafından verilmesi gerektiğine halkın inandığını ifade etmektedir. Bu bölümün son kısmında mevliççiler arasında bir rekabet ve çatışmanın yaşandığını öne çıkararak yazar, rekabetin hem kadınlar arasında hem de din görevlileri arasında geçtiğini belirterek, mevliççilerle din görevlileri arasındaki çatışmanın temelini geleneksel halk dini ile kitabî İslam arasındaki çatışmaya bağlar. Bununla birlikte ekonomik kazanç ve saygınlık da bu rekabette önemlidir.

Kitabın dördüncü bölümü, Mevliç Törenleri ve Mevliççinin Görevleri başlığını taşımaktadır. Bölüm, Mevliç Kandili, Ölümle İlgili Törenler, Adaklar, Diğer İşler ve Çevresindekileri Bilgilendirmek alt başlıklarıyla incelenmiştir. Mevliç Kandili, Peygamberin doğumu münasebetiyle kutlanır. Osmanlı döneminde camilerde resmî bir tören şeklinde Mevliç Kandili'yle başlıyan mevliç okuma, sonrasında geleneksel unsurun içerisinde yeni formlar oluşturarak yaşamaya devam etmiştir. Osmanlı padişahlarından II. Selim döneminde camilerin minarelerinde kandiller yakılarak kutlandığından, bu geceler “kandil” adını almıştır.

Yazar, kadın mevliççilerin görev aldığı alanların daha çok “geçiş dönemleri” çerçevesinde yani törensel alanda şekillendiğini, Kıbrıs'ta özellikle “doğum” ve “ölüm” üzerinde yoğunlaşan törenlerin yanında, iyi bir evlilik yapmak, sağlıklı çocuklar doğurmak, okuldan mezun olmak gibi geçişler için de adak mevliçleri düzenlendiğini; ancak “düğün” ve “sünnet” gibi geçiş dönemlerinde mevliç okunmasına rastlanılmadığını ifade eder.

Kıbrıs'ta ölümle ilgili inanç ve ritüellerde, ölenin “üçüncü”, “yedinci”, “kırkıncı”, “elli ikinci” ve özellikle de “kırkıncı” günü önem arz eder. Buradaki sayılar kökenleri İslamiyet önceki dönem Türk kültürüne, hatta insanlığın ilk dönemlerine kadar uzanan formülistik sayılar olarak karşımıza çıkar. Yazar, ölüyle ilgili mevliçlerde genelde tanıdıklar, komşular ve akrabaların süreci bildikleri için çağrılmadan geldiklerini, buna

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

karşın “kırk mevlidi” ve özellikle yıl dönümlerindeki mevliçler için komşu ve tanıdıklara çeşitli araçlarla haber verildiğini ifade eder.

Yazar, gelenekte kadınların düzenlediği mevlide erkeklerin pek katılmadığını, geleneksel usullere göre düzenlenen evlerdeki mevliçlerin kadın mevliççilerce icra edildiğini, dinleyicilerin ve katılımcıların da kadınlar olduğunu, dolayısıyla kadın merkezli olduğunu ifade eder. Bu törenlerin icrasında hem Kur'an'dan belli surelerin, ayet ve aşrlerin okunması hem de okunanların bağışlanması için yapılan dualar söz konusudur. Mevliççi, gerekli duaları okur, töreni yönetir, icrasını gerçekleştirir. Cenaze mevliçlerinde Yasin, Tebareke, Amme, Fatiha, Felak, Nas, İhlas, Elif Lam Mim gibi sureler okunduğu, özellikle perşembeyi cumaya bağlayan gece ölüsü olanların evde buhur yaktığı, buhurla tütsüleme ev gezilerek ölenin ruhuna bilinen duaların okunduğu diğer tespitlerdir.

Doğumla ilgili inanç ve pratiklerde, bir taraftan bu geçişte karşılaşabileceği her türlü kötü etkiden anne ve bebeği korumak; diğer taraftan zorlukların olduğu bu geçişte onlara yardımcı olmak söz konusudur. Yazar, Kıbrıslı Türklerde ölüm etrafında şekillenen cenaze törenlerine ait mevliçlerden sonra ikinci sırada doğumla ilgili yapılan inanç, ritüel ve uygulamaların yer aldığını söyler. Bu bağlamda da bebek ve anneyi her türlü kötülükten korumak için mevliç yapıldığını tespit etmiştir.

Lohusayı yataktan kaldırma ve evin içinde bebeğiyle dolaşabilmesini sağlama töreninden sonraki önemli aşama, bebek ve annenin kırklanmasıdır. Toplanan akraba ve komşu kadınlar kırklama veya kırk mevlidini yaparlar. Kadın sağ salim doğurduğu için, doğum sonrası rahatı ve huzuru için, sağlıklı olması ve kötülüklerin bebek ve anneden uzak olması için okuma gerçekleştirilir. Yazar araştırmasında mevlide gelenlerin bebeğe çeşitli hediyeler ve anne için de çeşitli tatlılar getirdiğini ifade eder.

Adak mevliçleri, kadınların daha önce Allah'a duasını ettikleri, istedikleri gerçekleşirse yapmayı adadıkları ve gerçekleştirmiş

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

olan şeyler için bir araya gelerek mevliççinin okuduğu Kuran-ı Kerim'den sureler, mevliç şiiri, kasideler, ilahiler eşliğinde Allah'a “teşekkür” ve “şükür” etmeleridir. Zekeriya sofrası Kıbrıslı Türklerde en yaygın olan en çok bilinen adak mevlididir. Kişiler “oğlum evlensin, kızım iş bulsun, torunum üniversiteyi kazansın, ameliyat iyi geçsin, kocamın işleri yolunda gitsin, bereketli olsun, kızımın çocuğu olsun, bu hastalıktan kurtulayım” gibi çeşitli istekleri için adak adarlar. Adak gerçekleşince de bir mevliç töreni düzenleyerek sofraya kırk çeşit ateş görmemiş yiyecek koyarlar.

Reyhanoğlu, Kıbrıs Türklerinde Abudardar, Zekeriya, Hala Sultan ve Acele Bacı'nın bir *evliya* veya *şehide* mertebesinde olduğuna inanıldığını, okunan mevliçlerden gelecek sevapların onların ruhuna da bağışlandığını tespit etmiştir.

Mevliççilerin suya okuma, taşlara okuma, sağaltma yapma, evde ölmüşlere okuma, rüya yorumu yapma, nazar duası okuma, kahve falı bakma, tuza/şekere okuma, bakla falı bakma, kurşun dökme, masal anlatma gibi başka işleri de yapabildiği yazarın bir diğer tespitidir. Her mevliççi bu bahsettiklerimizin hepsini yapmayabilir. Bazıları birini, bazıları ise birkaçını yapabilmektedir.

Mevliç Törenlerinin Genel Düzeni kitabın beşinci bölümüdür. Bu bölümde yazar mevliç törenlerinde yapılanları şöyle sıralar: ilk önce tören gününe karar verilir, ardından mevliççi ayarlanır. Mevliççi ayarlandıktan sonra ise misafirler davet edilir. Mevlide gelen misafirler uygun şekilde karşılanır, ardından icra başlar.

Mevliçlerde Kur'an-ı Kerim'den sure, aşır ve ayetler bununla birlikte “Vesîlet'ün-Necât” okunmaktadır. “Hz. Muhammet'e, gelmiş geçmiş cümle peygamberlere, şehitlere, orada hazır bulunanların geçmişlerine, akrabalarına, bu bir ölü mevlidi ise ölene” bağışlanmaktadır. Misafirler birbirleri ile selamlaşarak, ev sahibine, “Allah gabul etsin!”, “Allah sağlıklı büyütsün!”, “Allah rahmet eylesin!”, “Allah sabır versin!” gibi törenin türüne göre dua edip tek tek ayrılır.

Kıbrıs'ta Mevliçhi Kadınlar ve Mevliçhi Geleneği'ne Dair

Kitabın altıncı bölümü, İşlevsel Bakış Açısıyla Mevliçhilik ve Mevliçhi Törenleri başlığını taşımaktadır. Yazar, mevliçhiilerin millî ve dinî kimliğinin altını çizme noktasında ayırıcı bir özellik görevinde bulunduğunu ifade eder. Mevliçhiilerde iletişim ve dayanışmanın ön plana çıktığını belirten yazar aynı zamanda bu ritüellerle sözlü kültürün aktarımının da gerçekleştiğine vurgu yapar.

Yazar ölüyle ilgili mevliçhi törenlerinde toplumun beklentisinin kişilerin ölen yakını için iyi bir mevliçhi töreni yapmasını, son görevini yerine getirme olarak gördüğünü böylece mevliçhi okutan kişilerin toplum içinde saygınlık ve itibar da kazandığını belirtir. Yine bu noktada mevliçhi okumanın, okutmanın ve okunan mevliçhi dinlemenin sevap olduğuna inanıldığını, bu nedenle mevliçhi düzenlemeye ve mevliçhi gitmeye önem verildiğini ifade etmiştir.

Reyhanoğlu, mevliçhiilerin, Kıbrıs Türk kültüründe hem toplum hem de mevliçhi açısından; millî ve dinî kimliğı inşa, cinsiyet rolünü pekiştirme, topluluğı bir araya getirme ve coşkunluk duygusu oluşturma, grup içi dayanışma, iletişim ve sosyal sermaye, ihtiyaçların karşılanması ve sorun çözme, dinî doygunluk, manevi huzur ve rahatlama, ruhen ve bedenen arınma, toplum içinde saygınlık, itibar, sevap kazanma, Allah'ın rızasını, Peygamber'in şefaatinin kazanma, ölenin yolculuğunu kolaylaştırma, dinî bilgiler edinme, ibadet etme, inancı güçlendirme, bebek ve anneyi tehlikelere karşı koruma, bolluk ve bereket temin etme ve mevliçhiye ekonomik gelir sağlama gibi pek çok işlev yüklendiğini belirtir.

Kitabın yedinci bölümü, Değişim Dönüşüm başlığını taşımaktadır. Kitabın bu bölümünde Reyhanoğlu, toplumsal çözülme ve durağanlığa yol açabilecek değişim üzerinden ilerlemiştir. Bu bağlamda toplumun kültürel dinamikleri, ilişki kurduğu topluluklar ve yaşadığı coğrafyaya göre çeşitli değişiklikler geçirdiğini, yaşamdaki değişimle birlikte toplumsal ve dinî yapının da yeniden şekillendiğini ifade eder. Bu başlık altında bahsedilen değişim-dönüşüm kaynak kişilerin konuyla ilgili algıları üzerinden ele alınmıştır. Genel anlamıyla

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

görüşmelerde değişim-dönüşüm mevliççilerin ve halktan olan kimselerin çeşitli konulardaki eleştirileri üzerinden değerlendirilmiştir.

Kaynak kişiler kültürdeki değişimlerden rahatsız olduklarını sıklıkla dile getirmektedirler. Eleştiriler özellikle törenlerin dinî boyutunun azalıp sekülerleştiği noktasında yoğunlaşmaktadır.

Yazar, toplumsal değişim noktasında günümüzde yapılan törenlere ilgi ve katılımın azaldığını, dolayısıyla dine ve ritüellere olan ilginin zayıfladığını belirtir. Uygulayıcıların talepleriyle uygulamalarda çeşitli değişikliklerin olduğu, bu değişimlerde de daha çok “azalma” olduğu temayülü tespit edilmiş, buna karşın yiyecek ve içecek dağıtma kısmında bir artış olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç

Kadının dinsel yolculuğunun hikâyesinin anlatıldığı bu kitapta yazar mevliç, mevliççilik ve mevliç geleneğindeki inanç, ritüel ve pratikler üzerinden Kıbrıslı Türk kadınların merkezinde yer aldığı; mevlide dair inanç ve icralar, mevliççinin psiko-sosyal açıdan yetiştirme şartları, usta-çırak ilişkisine dair bilgi ve deneyimleri, ritüellerin icra ediliş biçimi, toplumsal süreçte inançsal boyutuyla yer alma şekli, mevliç ve mevliççiliğin işlevleri aynı zamanda değişim-dönüşümün izlerini sürerek adadaki somut olmayan kültürel mirasın kaydını görünür kılmaya çalışmıştır. Kısacası mevlidin halk arasında çeşitli bağlamlar içerisinde farklı işlevler yüklenerek nasıl bir gelenek zinciri oluşturduğunun izlerini somut, elle tutulur bir şekilde bir sahada, Kıbrıs'ta izlerini sürmüş ve bu bağlamda literatüre katkı sağlamıştır.

Yazar, Türkçe yazılmış olan Mevliç'in Türk diliyle hatta Kıbrıs ağzıyla okunuyor olması ve anlatılanları halkın anlıyor olmasının onu halkın gözünde kıymetlendirerek, dinî bir kimliğe büründürdüğünü, Kıbrıslı Türklerde erkeklerin de mevliççilik yapmalarına karşın lohusayı yataktan kaldırma, kırk mevlidi, altı aylık kınası, adak mevlidi gibi uygulamaların

Kıbrıs'ta Mevliççi Kadınlar ve Mevliç Geleneği'ne Dair

tamamen kadınların yaptığı törenler olduğundan mevliççiliğin kadın merkezli bir meslek olduğunu ifade etmiştir.

Reyhanoğlu, günümüzde gelenekte usta-çırak ilişkisi içerisinde mevliççi yetişmemesi, yetişenlerin gerekli donanıma sahip olmaması, kadınların Kur'an eğitimi almamaları/alamamaları, almış olanların talebi karşılayamaması nedenleriyle bu kurumun kadınlar tarafından temsiliyetinin nicelik ve nitelik olarak zayıfladığını, bu meslek ve mesleğe dair geleneksel bilginin bugün kaybolduğunu, yine günümüzde kadın mevliççilerin ihtiyacı karşılayacak sayıda olmaması, erkek hocaların kadınların icra alanına girerek bu alanda yer edinmeye başlamasına neden olduğunu tespit etmiştir. Yazar yine bu bağlamda gelenek içerisinde ritüellerdeki uygulamaların azaldığını bu durumun da sekülerleşme, modernleşme, hızlı yaşam şartlarıyla ilintili olduğunu ifade eder.

Kadın kaleminden kadın deneyimlerinin anlatıldığı çok kapsamlı ve alanında bir ilke imza atan bu çalışmanın, benzer çalışmalara örnek teşkil etmesi ve halkbilimi alanına katkı sağlaması temennisiyle.